

noll27

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN KULTUR I VÄST

PREMIÄR

FRAMSIDAN

ÄR NU

BIBLIOTEKS-

MAGASINET

NOLL27

Yttrandefrihet

BARCELONA

Tre bibliotek och olika sätt att jobba med lokalsamhället

14

FRISTÄDER

Förföljda konstnärer får skydd

5

noll27.se

En symbol för frihet

En smula inspiration eller nya insikter kan vara skillnaden mellan en bra och en dålig dag på jobbet. Det kan vara ett frö som växer på nästa arbetsplatsmöte. I över femton år har vi varit en publikation för att främja biblioteksutveckling. Först som Framsidan och nu som biblioteksmagasinet noll27. Vän av ordning kanske stillsamt undrar vad detta namn har för innebörd och bäring på bibliotek. Är det en postkod, ett riktnummer eller någon annan kodad hemlighet? Kodad hemlighet kanske det i någon mening är, åtminstone för den som inte har nyckeln till klassifikationssystemet Deweys olika sifferkombinationer. Noll27 eller egentligen 0.27 är nämligen Deweys kod för allmänna bibliotek, arkiv och informationscentrum. Samma vän av ordning kanske efter den här insikten även undrar varför vi nu väljer att byta namn.

Framsidan gavs tidigare ut av Regionbibliotek Västra Götaland och sedan ett par år tillbaka av Kultur i Väst. Bakgrunden till namnet Framsidan ligger dels i tanken på biblioteken i framkant och dels i det lite skämtsamma uttrycket "Västkusten är Sveriges framsida" och samtidigt framsidan på tidningen. I takt med att vi har fått en alltmer nationell och även internationell spridning har vi under en tid känt att namnet haltar en smula. Vi har även känt att det inte direkt finns någon koppling till det vi faktiskt skriver om. Med noll27 har vi en direkt länk till biblioteksvärlden. Även om den är i ett något kodat format, så finns den där. Med det här skiftet får vi också ett mer neutralt uttryck i geografisk mening och kan förhoppningsvis bli en angelägen publikation för biblioteksintresserade bortom Sveriges framsida.

Samtidigt som vi byter namn, byter vi även form där uttrycket andas både en viss grad av igenkänning och en strävan framåt. Tanken är att innehåll och form tillsammans ska manifesteras vår ambition att främja biblioteksutveckling genom publicering.

I år fyller tryckfrihetsordningen 250 år. Detta tar sig uttryck på en rad olika sätt. Många bibliotek väljer att uppmärksamma detta i sin programverksamhet. Bokmässan i Göteborg har yttrandefriheten i fokus. Även vi väljer att uppmärksamma 250-års jubileet och inleder det nya formatet med ett tema kring själva publiceringens essens: Yttrandefriheten.

Biblioteken har en central roll för vår grundlagsstadgade yttrande- och informationsfrihet. De är en institution som i detta avseende värnar några av demokratins grundpelare. Samtidigt är yttrandefrihet en komplex fråga. Vad som får och inte får sägas på bibliotek har varit under debatt. På liknande sätt har också samlingarnas innehåll varit föremål för olika åsikter. Vilken litteratur som har en plats i hyllorna är ibland en tunn gräns där balansen är svår. Det finns inte alltid givna svar, inget svart eller vitt. Tidigare justitiekanslern Göran Lambertz uttrycker i en artikel på sin blogg att biblioteken har en viktig "...roll som värnare av yttrande- och informationsfriheten. Det finns anledning för biblioteken att stå upp för den rollen och ta den på allvar, särskilt om den utmanas och alldeles särskilt när det gäller svårtillgänglig och kontroversiell information. Det finns skäl att reflektera ordentligt kring vad yttrande- och informationsfriheten innebär för biblioteken och deras ansvar. Ibland kan det vara viktigare att trampa på gränsen, för yttrandefrihetens och informationsfrihetens skull, än att hålla en säkerhetsmarginal." Han gör samtidigt tillägget att "...det finns andra värden än yttrandefrihet och informationsfrihet. De så kallade Muhammedkarikatyrerna är ett av många exempel på de svåra avvägningar som ibland måste göras. Att kränka kan vara rätt i yttrandefrihetens intresse. Men det behöver inte vara rätt, och den rättsliga rätten att kränka medför inte en moralisk rätt att göra det."

Göteborgs stads tidigare fristadsförfattare Khaled Harara ger också uttryck för yttrandefrihetens komplexitet och talar om att vi måste se till effekten av det vi uttrycker. Vad vill vi uppnå? Är syftet att skapa hat eller försoning? Vi har inte ambitionen att i detta nummer tala om var gränserna går. Vi lyfter snarare exempel på hur ett bibliotek kan välja att jobba med yttrandefriheten. I Oslo har exempelvis Diechmanske valt att ge unga ett debattutrymme på biblioteksgolvet. Det finns alla gånger fler sätt för biblioteken att värna demokratins grundpelare. Med det här numret vill vi inspirera till fler tankar och idéer kring ett viktigt tema. Tankar i form av små frön som förhoppningsvis växer till en symbol för frihet.

**HELÉN ANDERSSON
FREDRIK SVEDEMYR**

noll27

Illustration: photospin.com

Innehåll Nr 1 | 2016

En symbol för frihet

2

Under nytt namn och ny skepnad lyfter vi en av demokratins grundpelare

Regeringen satsar på fristadskonstnärer

5

Kerstin Brunnberg om sitt uppdrag att främja det svenska fristadssystemet

Regionalt stöd till fristäder

7

Västra Götalandsregionen bistår kommunerna i fristadsarbetet

Musik som river murar

8

Rapparen och fristadsförfattaren Khaled Harara kämpar för förändring

Hon förmedlar den förbjudna litteraturen

10

Översättaren Kajsa Öberg-Lindsten sprider censurerade tankar

Unga poppar och skapar debatt

12

Usagt – ungdomar debatterar på biblioteken i Oslo

Utblick

14

Tre bibliotek i Barcelona och olika sätt att stärka lokalsamhället

Tillgänglig vetenskap för alla

20

Ett samtal med KB om öppen tillgång

Kulturhus som väver ihop

22

Noll27 har besökt Väven i Umeå

Profilen – Som en dans genom kulturlivet

26

Framsidan besöker det nya barnbiblioteket i stadsdelen Tøyen i Oslo

Noll27 på plats...

30

...när Malmö stadsbiblioteks nya barnavdelning Kanini öppnade

Om jag hade ett bibliotek

31

Författaren Hanna Jedvik läser högt för barnen i sitt bibliotek

noll27

BIBLIOTEKSMAGASIN NOLL27 GES UT AV KULTUR I VÄST SOM ÄR EN FÖRVALTNING INOM VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN. NOLL27 SKA FRÄMJA BIBLIOTEKSUTVECKLING GENOM ATT GE KUNSKAP, INSPIRERA, PROBLEMATISERA SAMT SKAPA DIALOG OCH DEBATT KRING BIBLIOTEK OCH AKTUELLA BIBLIOTEKSFRÅGOR.

KONTAKT

NOLL27
KULTUR I VÄST
405 44 GÖTEBORG
TEL: 031-333 51 00
REDAKTIONEN@NOLL27.SE

WEBBPLATS

NOLL27.SE

ANSVARIG UTGIVARE

FREDRIK SVEDEMYR

REDAKTÖRER

HELÉN ANDERSSON
FREDRIK SVEDEMYR

REDAKTIONSÅRD

HELÉN ANDERSSON
FREDRIK SVEDEMYR

ART DIRECTOR &
GRAFISK FORM

KERSTIN STRÖMBERG

BILDHANTERING

KERSTIN STRÖMBERG
FREDRIK SVEDEMYR

OMSLAG
TRYCK

PHOTOSPIN.COM
CELA GRAFISKA
ISSN-NUMMER 1651-1271

ADRESSÄNDRING
PRENUMERATION

NOLL27.SE
PRENUMERATION@NOLL27.SE

INLÄSNING AV
NOLL27

LARS.BRED@KULTURIVAST.SE

Utrymme Förutom att se till att det blir fler fristäder vill Kerstin Brunnberg jobba på att ge dagstidningarnas kultursidor möjlighet att låta fristadsförfattare skriva där.

– Precis som Svetlana Aleksijevitj skrev krönikor i Göteborgsposten under sina två år som fristadsförfattare i Göteborg.

manhang. Och även om det är en liten insats inom ett område så är det något man måste göra. Det handlar om respekten för konsten och för den konstnärliga verksamheten. På köpet hoppas jag att fler ska förstå yttrandefrihetens värde. ■

fakta

noll27

En fristadskonstnär är en person som bjudits in av en svensk kommun eller region på grund av att han eller hon förföljs i sitt hemland. Till gruppen konstnärer räknas journalister, musiker, filmare, dramatiker och andra professionella skribenter och konstnärer som förföljs eller hotas på grund av sitt arbete och därför behöver en fristad. (källa: Migrationsverket)

Sedan 2011 har Kulturrådet regeringens uppdrag att verka för fler fristäder och att stödja de kommuner som redan är det.

I Kerstin Brunnbergs uppdrag ingår bland annat att uppmärksamma betydelsen av det fria ordet och rätten till konstnärlig frihet och att lyfta fram och synliggöra nuvarande fristadskommuner och fristadskonstnärers verksamhet.

Kerstin Brunnberg kommer att dokumentera sitt arbete i en rapport som ska överlämnas till Kulturrådet i januari 2017.

Kort och gott

Ny app för läslust

Bibblix är en app som vänder sig till alla mellan sex och tolv år och som är utformad efter barns behov, önskemål och användarbeteende. Det nya med Bibblix är att den kombinerar läsinspiration med ett stort urval av böcker som kan läsas direkt i en surfplatta.

Appen är framtagen av Stockholms stadsbibliotek i samarbete med Malmö stadsbibliotek med bidrag från Kulturrådet och med Katrineholms bibliotek som testkommun. Alla kan kostnadsfritt ladda ner appen och läsa tre böcker. För att läsa fler krävs än så länge lånekort vid antingen Stockholms stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek eller Katrineholms bibliotek.

– Självklart hoppas vi att barn i andra delar av landet ska få samma möjlighet att använda den. För det krävs ett samarbete över kommungränserna där en statlig eller kommungemensam part tar ledningen, säger Roger Mogert (S), kultur- och stadsbyggnadsborgarråd i Stockholm i ett pressmeddelande.

Regional bokbuss på förslag

Regionstyrelsen i Västra Götalandsregionen har beslutat att bifalla en socialdemokratisk motion om att inrätta regionala bokbussar som ett led i integrationsarbetet.

– Mycket glädjande. Det här är ett bra sätt att öka kontakten med samhället och bidra till språkinläring, säger Anne-Charlotte Karlsson (S), 2e vice ordförande i kulturnämnden, och den som ligger bakom motionen.

Motionen ska nu vidare för beslut i regionfullmäktige, varefter kulturnämnden får i uppdrag att utreda hur man tillsammans med kommunerna kan införa bok- och språk-bussar i Västra Götalandsregionen.

Nationell kampanjvecka

Digidelnätverkets nationella kampanj eMedborgarveckan arrangeras i år den 3-9 oktober.

Kampanjen riktar sig till alla som vill lära sig mer och fokuserar på ökad användning av e-tjänster och på ökad digital delaktighet. En aktuell fråga i årets kampanj är att öka kunskap om källkritik och om hur man kan söka och hantera information på nätet.

Alla som gör insatser för digital delaktighet kan delta, både kommuner, organisationer, myndigheter, företag och privatpersoner.

Regionalt stöd till fristäder

TEXT: FREDRIK SVEDEMYR

Som en av landets fristadsregioner främjar Västra Götalandsregionen yttrandefriheten. Genom ekonomiskt och konsultativt stöd är förhoppningen att fler kommuner ska bli fristäder.

Arbetet handlar mycket om att informera om hur det fungerar och vad det innebär att vara en fristad. Det är ett långsiktigt arbete, säger Johanna Lindström, koordinator för fristäder i Västra Götaland.

Beredskap

Den kommun som bestämmer sig för att bli fristad, måste först fatta ett politiskt beslut och sedan söka medlemskap i den internationella organisationen International cities of refuge network, ICORN. Därefter kan kommunen söka pengar från regionen för att täcka ungefär halva kostnaden för fristadsarbetet.

– Det är många i en kommun som kan bli engagerade i arbetet. Det är inte bara en fråga för kulturförvaltningen att ordna med författarkvällar eller skapa möjligheter för ett kollegialt utbyte. Det kan också beröra andra delar av den kommunala verksamheten, som socialförvaltningen, det kommunala bostadsbolaget och kommunens säkerhetschef. Alla kanske inte blir direkt berörda. Men det måste genomsyra hela den kommunala organisationen. Alla måste vara beredda, förklarar Johanna Lindström vidare.

Ta ställning

Yttrandefriheten sträcker sig över många konstarter och innebörden av att vara en fristad är idag bredare än att ta emot en förföljd författare. Det kan även handla om andra konstnärliga utövare. De fristadskonstnärer eller författare som kommer har olika förutsättningar att agera i offentligheten. Ofta finns det kanske en vilja i kommunen att personerna ska kunna framträda på bibliotek eller i olika offentliga sammanhang. Det är inte alltid det går. Men oavsett graden av möjliga framträdanden, framhäver Johanna Lindström att det finns ett värde i sig att vara en fristadskommun.

– Det är en strukturell fråga. En kommun som tar beslutet att vara en fristad visar att man tar ställning för yttrandefriheten. Det behöver inte vara beroende av att fronta med en viss person. Yttrandefriheten är en komplex fråga och det är viktigt att hela tiden hålla diskussionen levande, säger hon.

Tre kommuner

Västra Götalandsregionen har sedan 2014 varit fristadsregion. I budgeten finns utrymme för tre fristäder. Samtidigt

pågår en diskussion om hur stödet kan breddas för att skapa utrymme för fler. I dagsläget finns det två kommuner som officiellt får stöd från Västra Götalandsregionen för sitt arbete med att vara en fristad, Göteborg och Uddevalla. Borås har nyligen fattat beslut om att bli fristad, men har ännu inget regionalt stöd. ■

Illustration: Ludde Falk

Musik som river murar

TEXT OCH BILD: FREDRIK SVEDEMYR

Han har kritiserat både Hamas och Fatah i sina texter. Hans musikvideos har blivit bortplockade från nätet och hotet om att bli fängslad är ständigt närvarande. Rapparen Khaled Harara från Gaza fick en fristad i Göteborg. Nu vill han hjälpa andra.

Khaled Harara stred för PLO innan Hamas kom till makten. Många av hans vänner dog i striderna. Nu är han hip-hop-artisten som genom sin musik vill skapa en förändring. Hans texter kretsar kring den sociala och politiska situationen i Palestina. Bland annat kritiserar han bristen på yttrandefrihet och det lidande som har drabbat Palestina sedan Hamas styre. De sittande makthavarna betraktar honom som statens fiende. För tre år sedan fick han en fristad i Göteborg. Med små steg vill han bidra till en bättre tillvaro.

– Många europeiska stater och organisationer gör stora insatser. De vill se snabba förändringar. Men det är lite som att ta ett stycke kött ur frysen och slänga det direkt på grillen. Det blir inte bra. Du måste tina det först, krydda och grilla det varsamt innan du kan få något

gott på tallriken. Det är de många små sprickorna i muren som till slut får den att rasa, säger Khaled Harara och talar vidare om att det är viktigt att ha en tydlig idé med vad man vill uppnå. Utan ett tydligt syfte är det lätt att alla goda tankar faller och förändringarna fryser inne.

Tunn linje

Han har levt under ockupation i stort sett hela livet. I en konflikt där ockupationsmakten eller religiösa föreställningar avgör vad du kan säga. Fel ord i fel sammanhang kan få konsekvenser för en själv eller ens familj. Ett sammanhang där åsikter får anpassas till vem som lyssnar. Samtidigt ser Khaled Harara också vikten av att bejaka sin inre röst och inte låta sig tystas.

– Det är många gånger en tunn linje, säger han.

Ett exempel på den tunna linjens balansgång är en video som han släppte på nätet. Den var kritisk mot både Hamas och Fatah och plockades bort. Den officiella anledningen var av upphovsrättsliga skäl. En mer trolig anledning var den stora spridning videon fick. Samtidigt kunde videon varit ännu mer kritisk. Men för att inte familj eller vänner inte skulle råka illa

ut, satte han en gräns.

– Med yttrandefriheten kommer också ett stort ansvar.

Illustration: Ludde Falk

Hjälper Khaled Harara är född i Jemen och uppväxt i Gaza. Han har levt större delen av sitt liv under ockupation. Ett liv av begränsad yttrandefrihet. 2013-2015 var han fristadsförfattare i Göteborg. Nu studerar han musik. Samtidigt vill han hjälpa andra ungdomar i konfliktområden och på flykt.
– Jag drömmer också om att starta en musikskola, säger han.

Du måste fråga dig vad man vill uppnå eller vad det blir för effekt att uttrycka vissa saker. Vill du sätta en svart pil i hjärtat på folk och skapa mer hat eller få människor att faktiskt närma sig varandra, säger Khaled Harara.

Hjälpa andra

Han kom till Sverige och Göteborg 2013 och var officiellt fristadsförfattare fram till i fjol. Nu är han kvar och har börjat studera musik. Han driver också ett projekt med Riksteatern Värmland. Ett projekt i två delar. Den ena delen handlar om att utbilda musklärare och bygga upp studios i konfliktområde som Gaza, Jerusalem och Afghanistan. Ett projekt som till stor del handlar om att bygga broar och skapa förutsättningar för unga i konfliktområden att kunna uttrycka sin musik och sina känslor.

– Genom att hjälpa andra hjälper jag mig själv. Allt hänger ihop. Vad som händer här, händer också där. Projektet är en länk mellan mig här i Sverige och Gaza, säger Khaled Harara.

Den andra delen är inriktad på att jobba med flyktingar i Sverige och använda musiken som ett medel för integration.

– Jag tror på kultur som verktyg. Egentligen handlar det inte så mycket om musiken i sig. Det är vad som finns bak-

om. Det börjar kanske med en text som handlar om dig själv. Sedan får du en mikrofon och plötsligt representerar musiken något, säger Khaled Harara.

En nyckel

Göteborg har varit fristad för exilförfattare sedan 1996. Tidigare författare har varit Svetlana Aleksievitj, författare från Belarus (Vitryssland), och Zurab Rtveliashvili, poet från Georgien. Gästande författare väljs ut av stadens kulturförvaltning i samråd med organisationen International cities of refuge network, ICORN, och PEN International. En del är av olika anledningar anonyma. Andra väljer att träda fram offentligt. För Khaled Harara har stipendiet skapat nya möjligheter.

– När jag först kom var jag mest förvirrad och trött. Men alla som mötte mig sträckte ut en hand och hjälpte mig steg för steg. De har varit fantastiska. Det är ett bra stipendium som ger nya kontakter och kunskaper. Det är en liten nyckel till en stor dörr, säger Khaled Harara. ■

Hon förmedlar den förbjudna litteraturen

TEXT: MINNA ULIN

BILD: ANN-CHARLOTTE RUGFELT FERM

Kajsa Öberg Lindsten översätter skönlitteratur från ryska till svenska. Hennes arbete hjälper till att sprida tankar och formuleringar som förbjudits och censurerats i årtionden.

– Att jobba med språket och att formulera sig är ett stort ansvar, säger hon.

Kajsa Öberg Lindstens arbetsrum sorlar fransk musik på låg nivå. Ljudet fungerar som ett sällskap under det ensamma arbetet hemma i villan. På skrivbordet ligger ett rysk-svenskt lexikon och en specialordbok för politiska uttryck under Sovjettiden. Boken av Andrej Platonov som hon arbetat med dag och natt den senaste tiden är fylld av anteckningar i blåck. Det är den mest betydelsefulla översättning hon gjort.

– Inget av Platonovs viktigaste verk kom ut under hans livstid, de blev sönderklippta och censurerade. Han dokumenterade allt han såg på den ryska landsbygden och gjorde skildringen till modernistisk litteratur. Det är ett underverk.

Arbetet har pågått i sex år. Under tiden har hon också översatt förra årets Nobelpristagare, Svetlana Aleksijevitj. De båda författarna förklarar hela Ryssland för Kajsa Öberg Lindsten.

Platonov arbetade som ingenjör på landsbygden och skrev om åren kring första världskriget, revolutionen, tvångskollektiviseringen i jordbruket, morden. Svetlana Aleksijevitj beskriver resten: andra världskriget, Sovjetunionens fall, ända fram till dagens händelser.

– Det är fantastiskt att ha fått översätta dem. Jag är inte speciellt historieintresserad, men i Ryssland kan man inte

komma förbi det. Allt är så genomsyrat av landets historia.

Kajsa Öberg Lindsten är översättare sedan 1980-talet. Arbetet kräver mängder med efterforskningar, sökande på internet och är av egen läsning. Hon vänder och vrider på varje ord, varje fras för att hitta rätt. Att översätta en död författare, särskilt en hårt censurerad som Platonov, innebär särskilda utmaningar. När hon skulle skaffa en av hans böcker i en modern upplaga visade sig det vara en sovjetisk version, där Stalin ersatts med Lenin. Det gick inte att ta reda på vilken utgåva som gällde. Till slut tog Kajsa Öberg Lindsten med allt som fanns i de två bästa versionerna.

– Då hade jag klagat lite för mig själv om att det var jobbigt att översätta Svetlana, som ändrar i manus hela tiden. Men censurerade böcker kan ändras även om författaren är död.

Svetlana Aleksijevitjs livsverk är romansviten Utopins röster om människorna i Sovjet. Kajsa Öberg Lindsten har översatt tre av de fem böckerna: De sista vittnena, Tiden second hand och Kriget har inget kvinnligt ansikte, som gavs ut på ryska 1985 och på svenska 2012. Romanen om kvinnorna som stred i Röda armén under andra världskriget mötte stark kritik. Skildringarna av krigande kvinnor som människor, snarare än hjältefigurer, censurerades av staten.

Varför var det så känsligt?

– Hon reviderade hela den ryska historieuppfattningen bara genom att lyssna på de här kvinnorna och berätta deras historier. Det var enormt!

Inte bara staten censurerade boken. I den första versionen stod inget om kvinnornas rädsla för att bli våldtagna i kriget. Först senare vågade de berätta och kontaktade förfat-

taren. ”Nu vill jag att du ska skriva om det här”.

Men det fanns också ett visst mått av självcensur.

– Svetlana brukar säga att hon var en riktig Sovjet-människa, som censurerade sig själv utan att tänka på det. Då hade hon ändå ständigt rört sig vid gränsen för det förbjudna som journalist.

Utopins röster grundas i en stark rysk berättartradition. Böckerna baseras på möten med hundratals människor som delar med sig av sina liv och erfarenheter.

Hur påverkas den narrativa traditionen av inskränkningar i yttrandefriheten?

– Det kan höja värdet på berättandet. Att träffas i köket blir heligt i ett samhälle där man inte har några rättigheter. Då blir det viktigt att berätta en historia och hur man berättar den, med rika detaljer i språket. Det låter nästan som att jag gillar diktaturen, men det gör jag inte!

Kajsa Öberg Lindsten är stolt medlem i svenska PEN-klubben och engagerad i yttrandefrihetsfrågan. Hon ser det som naturligt när hon sysslar med rysk litteratur som länge varit utsatt för censur.

– I en diktatur blir litteraturen så hemskt viktig. Författaren blir en profet som kan säga någon slags sanning eller diskutera ämnen som folk inte själva kan ta upp.

Hon tycker att en kultur som tilldelar skönlitteraturen och författaren en betydelsefull roll är lockande när man kommer från ett land som Sverige.

– Om man ska stå ut med att sitta och översätta en roman i sex år får man nästan inbilla sig att det är väldigt viktigt. Samtidigt är det i bästa fall böcker med något slags moraliskt ansvar, som Svetlanas. Hon skriver inte bara för sig själv.

Måste du vara intresserad av ämnet för att kunna översätta en bok?

– Jag vill inte lägga ner så mycket jobb om jag tycker att boken är dålig. Nu kan jag hålla på bara med saker som jag är fruktansvärt intresserad av. Det betyder inte att det är lätt, men intressant.

Hon lärde känna Svetlana Aleksijevitj under författarens tid i exil i Göteborg 2006-2008, som var en direkt följd av kritiken mot regimen i hemlandet Vitryssland. Där har president Aleksandr Lukasjenko styrt i drygt 20 år, efter val som inte ger medborgarna chans till förändring.

Svetlana Aleksijevitj flyttade tillbaka 2011. Hon får fortfarande inte framträda offentligt i Vitryssland. Fram tills nu har böckerna varit förbjudna. När det stod klart att hon var landets första Nobelpristagare i litteratur fanns de inte i ett enda skyltfönster.

Vad riskerar hon i Vitryssland i dag?

– Regimen dödar henne inte, men hon är censurerad och har levt så sedan hon flyttade hem. Den största risken är nog

att leva under stor press och att alltid behöva tänka sig för innan man pratar. Det innebär inte att hon inte säger vad hon tycker, tvärtom. Hon ser det som sin plikt att säga sin mening, eftersom hon bor i en diktatur där andra som säger sin åsikt riskerar jobbet eller att bli förföljda av myndigheter och grannar.

Aleksijevitj är också öppet kritisk mot president Putin, men hennes böcker har aldrig varit förbjudna i Ryssland. Där växer dock hatet mot författaren enligt Kajsa Öberg Lindsten. Förra sommaren var de på ett ryskt arrangemang.

– I publiken satt några hatiska putinister som muntligen gav sig på Svetlana. De sa att allt i Tiden second hand är lögn, en svartmålning av det fina ryska samhället. Hatkampanjerna har nästan blivit värre efter Nobelpriset, även kända författarkolleger vänder sig mot henne. Det är vidrigt!

Varför är det så?

– Hon har berättat en historia om det nutida Ryssland som inte överensstämmer med den officiella versionen. Det är fruktansvärt känsligt eftersom det är ett land som befinner sig i krig och som försöker återupprätta en identitet som bygger på en historiebeteckning. Hoppet om att återuppstå som en ny stark nation kommer inte bara uppifrån, det finns också i stora grupper av befolkningen.

Kajsa Öberg Lindsten ser däremot ingen risk för hot eller förföljelse för henne själv, i egenskap av översättare och därmed förmedlare av den förbjudna litteraturen.

Vilken roll har litteraturen för att avslöja missförhållanden i diktaturer?

Hon vänder genast på frågan. Det handlar inte om att avslöja något, utan om att ge människor tillbaka sin historia.

– I en diktatur är det förbjudna ofta det som alla vet är sant. Stalin dödade människor i varje familj, men det har man fått lära sig att leva med och hålla tyst om.

I Svetlana Aleksijevitj böcker pratar däremot människorna fritt om sina liv. I flera intervjuer har författaren sagt att Nobelpriset inte bara är hennes, det tillhör också alla som delat med sig av sina historier.

– Hon kallar dem sina hjältar. Det är vackert att tänka på när hon blir anklagad för att svartmåla det ryska eller vitryska folket, säger Kajsa Öberg Lindsten. ■

fakta

noll27

Namn: Kajsa Öberg Lindsten
Ålder: 63 år (föddes på Stalins dödsdag, 5 mars 1953).
Bostadsort: Västra Frölunda.
Yrke: Litterär översättare.
Urval av översatta författare: Svetlana Aleksijevitj, Andrej Platonov och pedagogen Lev Vygotskij.

Unga poppar och skapar debatt

TEXT OCH BILD: FREDRIK SVEDEMYR

En oberoende arena för samtal och debatt. Så säger lagen. I Norge har biblioteken ett tydligt uppdrag att främja utbytet av åsikter. Ett uttryck för detta är satsningen på en debattscen för unga. Usagt gör ungas röst hörd.

Hur kan regeringen neka barn skola och utbildning när de har ratificerat FN:s barnkonvention?
– Bara de som har rätt att stanna, har rätt till utbildning. Vi kan inte utbilda hela världen.

Åsikterna går isär på scenen när Usagt arrangerar en debatt på Holmlias bibliotek om unga och flyktingpolitik. Kristian Eilertsen från Framskrittpartiets Ungdom och Rahman Chaudhry från elevorganisationen är inte överens om inriktningen i den norska flyktingpolitiken. Publiken är två klasser från Holmlias skolan. Muggar med popcorn ger en filmisk inramning och stundtals blir också argumentationen scener ur människors öden och flykt. Författaren Simon Stranger berättar om sina egna semestrar på Mallorca och reflekterar över hur han kan plocka i hotellets färdigdukade buffe, samtidigt som andra dör på havet några sjömil från semesterparadisets kust.

Möte vid popcornmaskinen

Usagt är Deichmanske biblioteks arbete med att ge unga en röst och stärka deras förutsättningar att delta i samhället.

– Det är en unik möjlighet att låta oss ungdomar vara med och skapa den här typen av debatter. Vi har andra perspektiv och andra frågeställningar. Vi kanske också intresserar oss

för andra teman. Vi brukar ha ungdomar som kommer från olika delar av Oslo. Det är en bra mötesplats, säger Katarina Eisenstein och skopar upp en mugg med popcorn bakom popcornmaskinens små glasfönster.

Hon är en av ungdomarna som har riggat dagens debatt på biblioteket i Holmlia, ett samhälle på något över 35 000 invånare i den sydöstra delen av stadsdelen Søndre Nordstrand. Usagt är sprunget ur bibliotekslagens skrivning om biblioteket som en arena för debatt. I Oslo har det blivit fokus på ungdomar.

– Hela grundtanken är att skapa en arena för ungdomar, där de får sätta sina frågor på agendan. Det har varit en utmaning. Men nu är det på väg till något riktigt bra, säger Usagts projektledare Frid Hamsun.

Släppa kontrollen

I början var det huvudsakligen biblioteksanställda som skötte planeringen. Efterhand har sedan allt fler ungdomar blivit engagerade och idag finns det en planeringsgrupp på drygt tio unga som håller i alla trådar.

– Det är viktigt att våga släppa kontrollen. De har helt andra nätverk och kan nå andra unga bättre än vad vi vuxna kan göra. De vet också bättre vad de är intresserade av och vilka gäster de ska bjuda in, fortsätter Frid Hamsun.

Tidigare debatter har handlat om alltifrån kroppsfixering, skolval till extremism och radikalism bland unga. Framför publiken pågår diskussionen om flyktingpolitiken. Åsikterna går isär mellan de höga pallarna. De flesta i den lilla salen kommer från Holmlias skolan. Att samarbeta med skolan är en medveten strategi för att nå fler. I en del fall ligger också debatterna i linje med olika teman i skolarbetet.

– Vi har jobbat med flyktingfrågan i klassen. Eleverna har

Unga röster I Oslo har Diechmanske bibliotek valt att skapa en arena för ungdomar att debattera. En arbetsgrupp på ett tiotal ungdomar riggar allt inför och under varje debatt. Ungdomarna får också betalt för sitt engagemang. Projektledare Frid Hamsun (nere tv) tycker det är viktigt att våga släppa kontrollen, för att bättre spegla ungdomarnas vardag. Seher Tabassum (th) har lett ett antal debatter: – Det är viktigt att ungdomar är engagerade i samhället, säger hon.

läst Simon Strangers böcker och sett dokumentärer. Debatten blir en spännande del av undervisningen, säger Solveig Gulling, lärare på Holmlia skolan.

Ett frö för demokrati

Samtidigt handlar inte Usagt enbart om att arrangera debatter. En del av projektet går också ut på att skapa en grund för att stärka ungdomars deltagande på andra sätt.

– Alla kanske inte vill leda en debatt och vi har också haft workshops i att skriva krönikor, berättar Frid Hamsun.

Dagens debatt leds av Seher Tabassum. Hon är 16 år och går på gymnasiet. När det strukturerade samtalet övergick till postdebattens sorl, berättar hon att hon har ett starkt

engagemang för olika samhällsfrågor och följer debatterna i media. Samtidigt är Usagt en del av Deichmanskes strategi att skapa en arena för dem som inte är en del av massmedias etablerade åsiktselit.

– Vi vill ge en röst åt dem som inte har en påverkanskraft, säger Seher Tabassum.

I den här meningen är det en satsning för en stärkt yttrandefrihet. Men satsningen på ungdomar är också ett sätt att så ett frö och få demokratin att växa.

– Det är viktigt att ungdomar är engagerade i samhället och kan bygga upp en position i livet. Vi har inget att förlora. Det är ungdomarna som är framtidens vuxna, säger Seher Tabassum. ■

Barcelona

TEXT: FREDRIK SVEDEMYR

Bibliotek runt om i världen jobbar på olika sätt med att stärka människor i deras vardag. Noll27 har besökt tre olika bibliotek i Barcelonaprovinnsen och fått en inblick i det dagliga arbetet. I ett samhälle där det inte finns någon biblioteksvana, är det ett arbete som till stor del handlar om att medvetandegöra och skapa delaktighet. I ett annat sammanhang handlar det om att jobba med den lokala historieskrivningen som ett led i att bygga både kunskap och gemenskap. Annat arbete fokuserar på att stärka barn och unga i deras läslust. Utblickar som ger inblickar i hur biblioteken bidrar till att skapa möten mellan generationer och utveckla lokalsamhällets känsla för sammanhang i en digital tid.

I kvarterets tjänst

TEXT OCH BILD: FREDRIK SVEDEMYR

I La Mina strax norr om Barcelona är bibliotek ett relativt nytt fenomen. Personalen jobbar aktivt med att möta de lokala förutsättningarna i ett område präglat av utanförskap och dåligt rykte. Samarbeten och frivilliga krafter får människor att växa.

Från tunnelbanestationen Besòs Mar är det en tio minuters promenad. Husraderna längs vägen andas en slags miljonprogrammets estetik. Biblioteket i kvarteret La Mina invigdes 2009 och delar lokaler med ett kulturcenter.

– Jag kommer hit och använder datorerna. Jag handlar saker på nätet och försöker hitta information om olika produkter. Biblioteket är en bra resurs för ungdomarna. De kan studera och förbereda sig för att läsa vidare, säger Diego Vazquez, småhandlare från Madrid som sitter i en av läsfåtöljerna längs fönstret och bläddrar i en bok om att restaurera bord.

– Jag gillar att jobba med händerna, säger han om dagens val av litteratur.

Ingen vana

La Mina ligger i stadsdelen Sant Adrià del Besòs, som tidigare var ett något isolerat industriområde norr om centrala Barcelona. Under 70-talet genomgick området en upprustning och ett stort antal nya lägenheter omformaterade områdets karaktär. Senare har det också skett en urban utveckling med hotell, sportanläggningar och kommersiella center, som har gjort att stadsdelen idag är mer integrerad med Barcelona. Samtidigt präglas La Mina av ett utanförskap i socioekonomisk mening. Av dagens knappa 10 000 invånare har 25 procent inte fullständig grundskola och bara en halv procent har gått vidare till högre studier.

– När vi öppnade 2009 var det väldigt många av våra besökare som inte hade någon vana eller uppfattning om hur ett bibliotek fungerar. Det fanns inget bibliotek eller

motsvarande tidigare, säger bibliotekschef Montse Espuga.

Ett uttryck för denna ovana var bland annat att väldigt få betalade för förlorade medier. Istället fick personalen tänka om.

– Vi beslutade att det inte var någon idé att administrera avgifterna. Istället sa vi att du kan väl komma med en annan bok eller DVD. På så vis ser vi till att det kommer något tillbaka, fortsätter Montse Espuga.

Inkludera

Samtidigt jobbar biblioteket mycket med att möta både den kulturella mångfalden och de socioekonomiska förutsättningarna på ett inkluderande sätt. En del av arbetet består i att kurerar samlingen så utbudet av medier matchar invånarnas behov och önskemål. Men inte minst handlar det om att engagera människor och söka olika former av samarbete. Ett kanske i bibliotekssammanhang lite udda samarbete är att låta personer som dömts till samhällstjänst göra sina timmar på biblioteket. Montse Espuga berättar om en familj med fem barn, där föräldrarna åkt dit för stöld i ett affärscentrum. Ett av barnen var inte äldre än två månader och föräldrarna tillsammans med det lilla barnet gjorde sin samhällstjänst på bibliotekets barnavdelning.

– Från bibliotekets sida är det ett sätt att stärka människors förutsättningar till att förändra sina liv på ett inkluderande och positivt sätt, säger Montse Espuga.

Andra former är möjligen mer bekanta och handlar om att engagera personer som av olika anledningar drivs av att hjälpa människor.

– Kunskap är min passion och jag drivs av lusten att fortsätta undervisa, säger Josep Maria Monferrer, pensionerad lärare som bland annat lär vuxna att läsa på biblioteket.

Tidigare i våras fick han pris för sitt sociala engagemang i området. Han ser biblioteket som en arena för ett mer lustfyllt lärande, där det finns möjligheter att fånga upp många av dem som tidigt hoppar av skolan. Men det är också ett engagemang som kräver samarbete.

Frivilliga Bibliotek är långt ifrån en självklarhet. Många av invånarna i kvarteret La Mina norr om centrala Barcelona är ovana biblioteksbesökare. Bibliotekschef Montse Espuga (th i mitten) arbetar mycket med att skapa en medvetenhet och etablera biblioteket som en resurs i stadsdelen. Ett arbete som också kräver samverkan med frivilliga krafter. Josep Maria Monferrer (tv i mitten) är en av de frivilliga. Han lär bland annat vuxna att läsa och har fått pris för sitt engagemang i stadsdelen.

– Detta är inte något som en person kan driva. Att skapa förändring är frukten av ett kollektivt arbete, säger han.

Frivillig undervisning

I en annan del av biblioteket sitter Bernard och Jorge. Under ledning av Matilde Baez böjer de engelska verb. Hon är också en av de frivilliga krafter som vill bidra till en förändring i området.

– Jag har en grupp med ungdomar och en med vuxna. Alla kan anmäla till biblioteket om de vill genomföra något. Det har funnits problem i området och detta är ett sätt att kunna bidra till en förbättring, säger Matilde.

En plats att mötas

Flera av dagens besökare på biblioteket återkommer till en känsla av stigmatisering och en frustration över att La Mina ständigt beskrivs som ett problemområde i massmedia. I ett litet rum med mysfaktor en trappa upp pågår en bokcirkel. Kakor och juice står på bordet. Boken för dagen är ”Jesus en los infiernos” och är en historia kantad av utsatthet och våld. Meningarna om boken går i olika riktningar. Även bibliotekets betydelse för områdets utveckling delar gruppen.

– Jag tror inte biblioteket har så stort inflytande, säger Francisco Gil

– Det kommer många barn hit och jag tror biblioteket har stor betydelse för barnen, fyller Isabel Durante i.

Andra i cirkeln menar att biblioteket är ungt och att det kommer ta tid innan det har satt sina spår i lokalsamhället. Själva bokcirkeln är ett uttryck för ett behov av att träffas och så långt är biblioteket ett nav i La Mina.

– Jag har bott i La Mina i åtta år. Jag var lite rädd i början. Men nu har jag inga problem med att bo här. Jag har mina grannar och ibland ber jag om hjälp. Vi har en bra relation. Jag kunde haft en läsecirkel hemma. Men nu har vi vårt bibliotek, säger Mercedes Marsal. ■

fakta

noll27

Kvarteret La mina ligger i stadsdelen Sant Adrià del Besòs och har drygt 10 000 invånare.

43% har gått grundskolan

25% har inte fullständiga betyg från grundskolan

22,5% har gått vidare till gymnasiala studier

0,5% har universitetsstudier

(2014)

Biblioteket är en del av kulturcentret Espai Cultural Font de La Mina. En stor del av arbetet är inriktat på socialt arbete. 70 procent av brukarna är av romskt ursprung och biblioteket jobbar mycket med att skapa delaktighet.

Yta: 2.122 m²;

22 datorer för allmänheten

34 664 volymer

46 789 fysiska besök

4 261 användare med lånekort

Källa: Biblioteca Font de La Mina

Där generationer möts

TEXT OCH BILD: FREDRIK SVEDEMYR

Damen i trappen mittemot. Hon som brukar stanna på parkbänken mellan porten och apoteket för att vila. Hon stred en gång för land och frihet. Biblioteket i Iqualada samlar stadens historia i en unik lokalsamling. Här såväl som i staden Esparraguera några mil bort är ungas engagemang i fokus för bibliotekens verksamheter.

En timmes bilresa västerut från La Mina ligger Iqualda. En gigantisk sax klipper upp stenläggningen på torget framför biblioteket. Staden har sina rötter i 1000-talet och var i begynnelsen en viktig knutpunkt på vägen till och från Barcelona. Under 1800-talet blomstrade textilindustrin i staden, vilket har satt sin prägel. Byggnaden som idag hyser biblioteket är en gammal textilfabrik. Den lokala historieskrivningen är också en central del av verksamheten bakom tegelfasaden.

– Vi har fått pengar för att digitalisera vår lokalsamling. Vi har sedan länge även jobbat med att samla in material och minnen i olika format. Vi bygger en bas för alla som vill veta hur det var förr, säger bibliotekschef Montse Lobato.

Livsöden

Det är inte många folkbibliotek i Spanien som har jobbat så pass djupt med lokalhistorien. Redan 2001 startade projektet ”Minnenas bibliotek”, som sedan dess har engagerat både personal och frivilliga. Varje år bestämmer personalen ett tema och samlar in material kring alltifrån recept, medicin, förbjudna lekar till riter i vardagen. Det kan handla om tidningsurklipp, foton eller andra fragment av folks minnen kring det specifika temat.

– Det är viktigt att söka samarbeten och göra folk delaktiga, säger Montse Lobato samtidigt som hon bläddrar i ett tidningslägg, där gulnande sidor vittnar om frusna ögonblick i inbördeskrigets tid.

Mellan generationer

Under åren har biblioteket samarbetat med skolan. Bland annat har gymnasieelever jobbat med muntliga källor i sitt skolarbete. På biblioteket fick de en tvådagarskurs i grundläggande vetenskaplig metodik, hur man intervjuar och strukturerar ett material. Det mynnade senare ut i en guide. Allt för att kunna samla in berättelser och annat historiskt material med anknytning till Iqualada och ett givet tema. På en annan skola fick elever intervju sina far- och morföräldrar om hur det var att fira jul, gå i skolan och vara med kompisar. Material som idag är en del av lokalsamlingen och ger framtiden en samlad bild av tidigare barndomar. Materialet i sig har naturligtvis ett stort värde för stadens historieskrivning. Samtidigt handlar en del av ”Minnenas bibliotek” om att skapa band mellan olika generationer. Unga möter äldre och får kunskap om livsöden och skeden som präglat Iqualada genom tiden. Ett resultat av denna ambition är en bok om spanska inbördeskriget. Frivilliga ungdomar har samlat in fotografier, dokument och intervjuat personer som var med i Iqualada mellan åren 1936-1939. Boken speglar vardagen för dem som genomlevde denna traumatiska tid och presenterades på 70-årsdagen av inbördeskriget i samband med en utställning på biblioteket.

– För många ungdomar är detta en ganska okänd vardag. I en global värld är det viktigt att lyfta lokalhistorien, fortsätter Montse Lobato

I en annan stad

Att spinna band mellan generationer och bygga kunskap om lokalhistorien är ytterligare ett exempel på hur biblioteket kan ha en stor betydelse i den lokala samhällsutvecklingen. På väg tillbaka mot Barcelona, passerar vi berget Montserrat, där klostret Santa María Montserrat ligger insprängt bland klipporna. Tjugo minuter senare rullar vi in Esparraguera. En liten stad med dryga 20 000 invånare. Biblioteket invig-

Delaktighet Både i staden Igualada och Esparreguera jobbar biblioteken med att involvera barn och unga i sina verksamheter. Det handlar både om att skapa möten mellan generationer i arbetet med att lyfta den lokala historieskrivningen, såväl som skapa läslust genom digitala kanaler. Bibliotekschef i Esparreguera, Carla Canongia tycker det är viktigt att göra barn och unga delaktiga i planeringen av olika aktiviteter.

des för två år sedan och är ett exempel på ett bibliotek med förhållandevis mycket resurser. I provinsen Barcelona förser motsvarigheten till våra läns- och regionbibliotek de lokala biblioteken med ett basutbud av medier. Resten av varje satsad Euro kommer från respektive kommun. Därför kan också standarden och tillgången på medier skilja sig åt mellan olika bibliotek runtom i provinsen. I Esparreguera har de lokala politikerna valt att satsa något mer. Här finns allt från multimedieverkstäder till odlingar på taket. Programutbudet bjuder in till såväl läxhjälp, som workshops inför stadens olika festivaler.

– Vi har aktiviteter inför festivalerna. Det är ett sätt att visa att biblioteket är del av stadens festligheter och bjuda in folk, säger bibliotekschef Carla Canongia.

Biblioteket har ett tydligt fokus kring att stärka barn och unga i deras tillvaro. För de lite yngre barnen jobbar man bland annat med litterära laboratorier.

– Det är för familjer. Vi vet aldrig vad det blir och det är barnen själva som är huvudrollsinnehavarna. De får utforska en bok och sedan skapa något utifrån berättelsen. Det kan vara en tavla eller något de bygger, berättar Carla Canongia.

Framtiden

I den stora aulan pågår en filmvisning. Barn i 12-års åldern har spelat in boktips som de ska publicera på webben. Nu visar det upp sina klipp för varandra och sina familjer. Oavsett om det handlar om filmade boktips eller workshop i programmering för unga, är det viktigt att hitta rätt kanaler för att nå ut till stadens unga.

– Vi kommunicerar mycket via mobilen och skickar meddelanden. Det är viktigt att vi talar samma språk och an-

passar våra aktiviteter efter hur de ligger till med skolarbete och annat. Vi försöker så långt det går att involvera dem i vår planering. Det finns bibliotek som inte är medvetna om betydelsen av att involvera unga. Jag tycker det är fantastiskt roligt att jobba med barn och unga. De är framtiden, säger Carla Canongia. ■

fakta

noll27

Provinsen Barcelona har ca 5,5 miljoner invånare och 311 kommuner. Provinsen är också en politisk nivå med en motsvarighet till våra läns- och regionbibliotek, "Gerència de Serveis de Biblioteques".

De jobbar dels konsultativt med att exempelvis utveckla samlingarna, läsförmedling, digitalisering och utvärdering. De har även möjlighet att bistå med personal och står för nio bokbussar som når 102 kommuner och 167 114 invånare.

Det finns totalt 226 bibliotek i provinsen, varav 40 i Barcelona stad.

1 400 anställda

5 400 datorer för allmänheten

2,6 miljoner invånare har bibliotekskort

Under förra året hade biblioteken 18,7 miljoner fysiska besök och 13,6 miljoner digitala.

Biblioteken registrerade totalt 12,5 miljoner utlån.

Källa: Diputació Barcelona

Tillgänglig vetenskap för alla

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

Noll27 har pratat med Beate Eellend, handläggare på Kungliga Biblioteket, om var frågan om open access, eller öppen tillgång till vetenskaplig information, befinner sig, om vilken roll biblioteken spelar i sammanhanget och om vilka svårigheterna är.

Vad är open access?

– Open access är ett internationellt begrepp som på svenska blir öppen tillgång. Och enkelt förklarat handlar det om att vetenskapliga resultat och artiklar görs öppet tillgängliga på internet.

– Det finns de som menar att det är en slags andra vetenskaplig revolution. Precis som tryckerikonsten påverkade så påverkar internet och digitaliseringen hur forskning skapas, kommuniceras och publiceras.

Vetenskapsrådet har av regeringen fått i uppdrag att i samråd med KB att ta fram nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information. Hur går arbetet?

– Riktlinjerna lämnades till regeringen i januari 2015 och vi väntar på propositionen som kommer mot slutet av året.

– Vi hoppas och tror att det i regleringsbrevet kommer att

delas ut uppdrag till berörda aktörer som behövs för att vi ska ha ett publiceringssystem som är omedelbart öppet och tillgängligt. Och då är det aktörer som forskare, lärosäten, bibliotek och forskningsfinansiärer.

– Sedan finns det indikationer på att det kommer att delas ut nationella samordningsuppdrag, och då hoppas vi förstås att KB blir en nationell samordningsmyndighet när det gäller öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Det nationella samordningsuppdraget som handlar om forskningsdata kommer antagligen föreslås ges till Vetenskapsrådet.

– Oavsett hur det blir kommer KB och Vetenskapsrådet behöva samverka.

Vad anger riktlinjerna?

– Vetenskapsrådet föreslår att Sverige ska ha en målbild för 2025 som innebär att alla vetenskapliga publikationer och konstnärliga verk som är ett resultat av forskning som är finansierad med offentliga medel, från 2025 ska publiceras omedelbart öppet tillgängligt. Artiklar ska publiceras i en open accesstidskrift och alla vetenskapliga publikationer ska ha en cc-licens.

Varför ska vetenskapliga artiklar finnas öppet tillgängliga på internet?

– Det är både en demokratifråga, en rättvisefråga och en digitaliseringsfråga.

– Det finns de som menar att Ebola hade kunna förhindrats om resultaten av forskningen hade varit öppen tillgänglig. Västerländska forskare publicerade sina forskningsresultat i västerländska tidskrifter, tidskrifter som läsare i utvecklingsländer inte kunde läsa för att de inte hade råd att betala prenumerationen. Inom vissa områden som miljö och medicin, är angelägenheten av öppenhet väldigt stor och det är en rättvisefråga i globalt perspektiv.

– Mer generellt börjar man mer och mer prata om relationen mellan forskning, vetenskap och allmänhet. Allt fler är intresserade av vetenskapliga resultat och det blir ett sätt att vara delaktig i samhället. Det är en demokratiaspekt helt enkelt och vad vi ser är att internet mer och mer påverkar hela vårt sätt att förstå vår omvärld.

– Men vi måste ha koll på frågan för det får inte bli en rättvisefråga, att forskaren inte har råd att publicera eller att biblioteken inte har råd att prenumerera på vetenskapstidskrifter. Det kommer allt fler protester mot de prenumerationsbaserade system som finns för akademiska tidskrifter. System som gynnar de akademiska förlagen och där biblioteken får betala allt högre prenumerationsavgifter. Samtidigt kan biblioteken inte säga upp prenumerationserna, och då kopplar jag ekonomi till demokrati.

Hur då?

– Att det drabbar de som inte har råd. Anledningen till att de stora förlagen kan ta ut så stora avgifter är att forskarsamhället skapat ett prestigsystem som baserar sig på det bibliometriska systemet Impact factor, ett mätsystem som avgör vilka tidskrifter biblioteken ska prenumerera på. För forskarna är detta ett system som inte baseras på vad de skriver, utan på var de publicerar sig. Så för forskarna har digitaliseringen varit bökig för det är svårt att ändra meriteringssystemet.

– Ett förslag är att all publicering som är öppet tillgänglig ska belönas, men då måste man också se till att det finns ett annat kvalitetsvärderingssystem som stödjer de tidskrifter som vill bli öppet tillgängliga.

Vad kan biblioteken göra?

– När vetenskapliga system blir tillgängliga behövs vägledning och här behövs biblioteken. Men biblioteken behöver också resurser så det inte blir ojämnt i vilka databaser och tidskrifter biblioteken har råd att prenumerera på.

– Vi har ju redan sett att högskolebibliotek och forskningsbibliotek spelar en viktig roll. Skolbiblioteken skulle absolut kunna hjälpa till att sprida och förmedla forskningsresultat och är viktiga inte minst med tanke på öppna lärresurser och att ha koll på källkritik och faktagranskning. Folkbiblioteken å sin sida skulle kunna vara en slags arena

mellan forskarna och allmänheten. Och här tror och hoppas jag på mer samarbete mellan forskningsbibliotek och folkbibliotek.

Hur ser du på framtiden?

– När vi vet vad regeringen vill med de nationella riktlinjerna vet vi förhoppningsvis också vilka resurser som kommer att tillsättas. För det är många som kommer att behöva stöd på olika sätt, både ekonomiskt och tekniskt. Men det är då arbetet börjar och jag skulle tycka om en dialog där biblioteken använder sin potential.

– Det är en skakig tid för de stora vetenskapliga förlagen, men jag tror att vi aldrig mer kommer att läsa in forskningen. Och från mitt perspektiv ser jag att utvecklingen är på gång och jag ser definitivt möjligheterna. Och demokratiaspekten och rättvisaspekten är en jättestor del i det här. ■

noll27.se

Wikipedia

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, är först i världen med att ha utvecklat ett program för att på ett organiserat sätt få forskare att medverka i Wikipedia. Nu växer intresset och i höst blir projektet nationellt.

Läs mer om hur forskare förbättrar Wikipedia på noll27.se

Kulturhus som väver ihop

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Kulturhuset Väven i Umeå har varit öppet i snart två år. Trots mångas farhågor har Väven gjort succé och husets verksamhet har lett till nytänkande för både besökare och personal.

Det är ett spännande och utmanande hus och jag känner mig stolt varje gång jag går in här. Det var så mycket farhågor, kritik och oro innan och det fanns en viss rädsla hos många av oss när vi öppnade. Men verksamheten börjar hitta sin form och det vi tydligast ser är att vi har skrivit ut mycket nya lånekort och att många småbarnsföräldrar hittat hit, säger Ingegerd Frankki, bibliotekschef Umeå bibliotek.

– Det är intressant varje dag att gå till jobbet. Att kunna se älven genom fönstret är som en ny tavla varje dag och vi Umeåbor är värda det här, säger Gunilla Brinck, chef för enheten Läs på Umeå stadsbibliotek.

Många ingångar

Kulturhuset Vävens ljusa byggnad fyller ett helt kvarter och ligger vackert med Umeälven på ena sidan och citykärnan med butiker, torg och park på den andra. Det är en central placering i staden och förhoppningarna med huset var att skapa förutsättningar för både spontan och planerad föreläsning och i huset finns bland annat Umeå stadsbibliotek,

verkstäder, museum, bio och caféer.

I fysisk mening har stadsbiblioteket i Umeå inte flyttat mer än ett par hundra meter, men flytten föregicks av upprörda känslor och många diskussioner. Det förra biblioteket låg i nära anslutning till knutpunkten för den lokala buss-trafiken och biblioteket var för många ett naturligt väntrum eller en tillflyktsort. En del av dessa besökare har inte hittat till det nya biblioteket och Ingegerd Frankki funderar på om det möjligen kan bero på att de inte riktigt känner sig hemma där.

– Kanske känner de sig inte välkomna, kanske tycker de att det är ett för fint hus. Man kan ju se det ur många aspekter, men vi är ju faktiskt till för dem alla.

Umeå stadsbibliotek har inte mindre än åtta entréer och är fördelat på tre våningsplan. Att biblioteket är placerat på tre våningsplan och att antalet entréer är så många skapade en viss oro bland personalen i början, en oro som till stor del handlade om att inte kunna ha överblick och koll över biblioteket. Men än så länge har antalet incidenter inte ökat jämfört med det förra biblioteket. Inte ens de många offentliga toaletterna innanför entrén som vetter mot en av stadens parker har hittills vållat problem.

– Det här är ett helt annat rum än vad vi hade tidigare och vi måste ha ett annat synsätt med det här öppna rummet. Vi har ju larmbågar och besöksräknare överallt, men vi vet fortfarande väldigt lite om hur folk rör sig i huset, säger Ingegerd Frankki som gillar det här med många ingångar.

Utvecklingsprojekt Kulturhuset Väven sträcker sig högt över andra hus i centrala Umeå och breder ut sig över ett helt kvarter. Tillsammans med Konsthögskolan vid Umeå universitet, Högskolans nya campus och Bildmuseet, är Väven en del av ett större stadsutvecklingsprojekt där bland annat en strandpromenad växt fram längs Umeälven.

– Ur demokratisk synvinkel är det bra att besökaren kan slinka in utan att bli sedd.

Tidningsrum eller frukostmatsal

Besökaren som väljer Vävens huvudingång från stadssidan möts av ett inomhustorg med restauranger, små butiker, ett café, automatincheckning till ett hotell och bibliotekets stora entré. Det är Umeå kommun och ett lokalt fastighetsföretag som tillsammans har byggt Väven och tanken var redan från början att väva samman privat och kommunal verksamhet. Att blanda kommunal verksamhet med kommersiell har vållat en het debatt i lokalsamhället såväl som krockar i verksamheten. En av de större krockarna var idén om att Väven skulle vara öppet dygnet runt. En idé som kräver stora personalresurser på ett bibliotek, vilket inte var möjligt i verkligheten. Något som i sin tur på olika sätt påverkar övrig verksamhet i huset.

– Vi har alla fått anpassa oss till varandra. Och eftersom huset är stort fick biblioteket i alla fall resurser för att kunna bemanna mer, men vi har fortfarande inte tillräckligt med resurser för att ha öppet mer än förut, säger Ingegerd Frankki.

Att dela hus med kommersiell verksamhet som café, restaurang och hotell ställer, förutom öppettider, nya frågor på sin spets. Som till exempel om bibliotekets dagstidningar i entrén skulle få läsas av hotellets frukostgäster ute på innergårdens café.

– Vi är tydliga med att den kommersiella verksamheten inte kan räkna med att biblioteket håller deras gäster med alla morgontidningar. Men det var nog mest ett problem innan vi öppnade och det är helt ok att ta en tidning och läsa den i caféet, säger Ingegerd Frankki.

– Däremot är det inte ok att ta med varm mat eller vin från restaurang eller café in på biblioteket, tillägger Gunilla Brinck och berättar om ett annat oväntat problem med de gemensamma offentliga toaletterna som byggts med tanke på att Väven skulle vara öppet dygnet runt.

– Det är ju ingen som kommer åt dem när vi stänger biblioteket klockan åtta.

Kvinnohistoriskt museum och konsthall

På plan tre, i närheten av stadsbibliotekets litteratur inom områdena konst, arkitektur och fotografi, finns Umeå konsthall och en konstateljé där yrkesverksamma konstnärer kan arbeta under en begränsad tid. Med stora fönster som ger full insyn till ateljén, och med generösa öppningar till utställningshallen hoppas man nå publik som passerar i andra ärenden.

En våning upp på stadsbiblioteket, på plan fyra, finns Sveriges första kvinnohistoriska museum. På 700 kvadratmeter förfogar museet över två utställningsrum med bland annat en scen för diskussioner, konserter och workshops.

– Det har funnits kritik mot Kvinnohistoriskt museum

KVINNOHISTORISKT MUSEUM

TIDER / OPENING HOURS

Monday stängt / closed
Tuesday 12 - 17
Wednesday 12 - 17
Thursday 12 - 19.30
Friday 12 - 17
Saturday 12 - 16
Sunday 12 - 16

37

38

42

43

47

48

52

53

och verksamheten har stundtals varit ifrågasatt, berättar Gunilla Brinck. Men det finns historiskt sett en stark kvinnorörelse i Umeå och programverksamheten har lockat många besökare.

Med både Umeå konsthall och Kvinnohistoriska museet mitt i stadsbibliotekets lokaler krävs avancerat samarbete när det gäller både öppettider och verksamhet och både museet och konsthallen är numera en del av Umeå kulturs organisation som är uppdelad i fyra separata avdelningar; bibliotek, programavdelning, administration och Kvinnohistoriskt museum.

– Det är en stor finess med de här verksamheterna placerade mitt i biblioteket. Det är svårt, och det krävs en hel del gnuggande, men det tvingar oss att tänka tillsammans, säger Ingegerd Frankki.

Nytänk

Vid flytten till Väven valde biblioteket att göra en omorganisation och tog bort alla gamla enheter för att skapa nya. Borttagandet av barnenheten var det som skapade mest oro och protester, men ganska snart efter flytten avtog oron när man förstod att verksamheten fortfarande fanns kvar, men i förändrad form.

– Det har varit en process att förstå och se att verksamheten på plan fyra där barn- och unga finns, inte bara är för barn och unga. Här finns också konceptet musik, film och scen som drar alla åldrar. Eftersom barn är en prioriterad grupp så måste barn få ta plats även bland de som inte är intresserade av barnböcker, menar Ingegerd Frankki.

Redan på det förra biblioteket pratade personalen mycket om att arbeta mer pedagogiskt. Vid flytten till Väven anställdes tre pedagoger med inriktningarna konst-, drama och IKT, samt en bibliotekarie med pedagogisk inriktning. De fyra pedagogerna bildar nu en gemensam grupp som rör sig mellan alla verksamheter vilket har skapat ett nytt sätt att jobba i huset. De jobbar ut mot allmänheten, men också med att utveckla verksamheter och nya sätt att arbeta, och med personalutbildningar och workshops.

– Bibliotekspersonal dras med i pedagogens arbete och det blir som en personalutbildning i konkret verksamhet.

Som till exempel IKT-pedagogens arbete i kodverkstaden och dramapedagogens arbete i skaparverkstaden och med sagostunderna, berättar Gunilla Brinck.

En annan viktig faktor inför flytten var översynen av media för att hitta nya grupperingar. Ett av de nya koncepten heter Gör det själv och handlar om ”allt från att bygga sommarstuga till att fläta hår” som det står att läsa på bibliotekets webbplats. På avdelningen Ordet finns samlingar med poesi, noveller och skrivande, men också en öppen yta för poesiuppläsningar och föreläsningar. Flera öppna ytor finns runt om i biblioteket, öppna ytor i närheten av media som hör till aktiviteten och där det går att ha verksamhet.

– Det är nytt sedan vi kom hit och har blivit en stor succé. Till exempel stickverkstaden på tisdagskvällarna är alltid välbesökt, precis som broderiakademin och de små poesiuppläsningarna runt om i huset, berättar Ingegerd Frankki.

Skyltkrockar

Att dela utrymme med andra verksamheter kräver en del vilket är påtagligt på Väven där det är många verksamheter med olika perspektiv. En gemensam fråga med olika synsätt och ingångar handlar om skyltning. Biblioteket vill att deras verksamhet ska vara väl synlig redan ute på gatan, det privata bolaget vill vara sparsamma med exteriöra skyltar. Ingegerd Frankki berättar att hon ägnat många timmar åt detta, men att det nu är på väg en specialskylt till en av yttergavlarna och att hon nu håller på med att försöka få en skylt som talar om vart rulltrappan på innergården leder.

– Man brukar säga att den kommunala kvarnen mal långsamt. Men den här gången är det den kommersiella som inte vill fatta beslut och vi måste slåss lite för att vår verksamhet måste få synas, säger Gunilla Brinck.

– Men den gemensamma digitala informationsskärmen i entrén har tvingat oss att tänka på marknadsföring på ett nytt sätt, tillägger Ingegerd Frankki och erkänner att hon är mycket nöjd med att slippa gatupratere.

– Vi har fått in marknadsförings- och teknikkompetens i huset som har lett till nytänkande och de digitala skärmarna blev så mycket bättre än vad vi kunde föreställa oss. ■

Kultur berikar livet

Kultur i Väst
kulturivast.se

>> PROFILEN

Som en dans genom kulturlivet

TEXT OCH BILD: FREDRIK SVEDEMYR

När hon började som bibliotekschef på Deichmanske i Oslo speeddejtede hon alla anställda. En av frågorna hon hade med sig var varför vi behöver bibliotek i en digital tid. 230 anställda senare kunde hon konstatera att det är för att bibliotek förändrar liv. Kristin Danielsen är en person som vill göra skillnad.

Rörelse är ett ord som i många avseende sammanfattar Kristin Danielsen. Denna text är redan en symbol för Kristin Danielsen graciösa steg genom kulturlivet. Under hösten tillträder hon posten som ny direktör för Kulturrådet i Norge. Men inte desto mindre har hon lämnat spår i biblioteksvärlden och har under sin tid på Deichmanske bland annat tagit stark ställning för bibliotekets roll för yttrandefriheten.

– Jag tror det är en genial idé att låta biblioteken vara en arena för debatt. De är utan politiska eller religiösa band. Det är en gratis arena där alla kan delta. Men vi måste förvalta det på ett bra sätt. Där vill jag understryka att jag inte har några svar. Vi får testa och lära av våra fel, säger Kristin Danielsen.

En test fick hon under det uppmärksammade fallet med sajten document.no som arrangerade en föreläsning där Lars Vilks pratade om gatukonstnären Dan Parks bilder. Ett fall som också satte ramverket på prov, eftersom både document.no och Dan Parks uttrycker sig främlingsfientligt och islamofobiskt. Hon fick kritik för sitt beslut, både från de egna leden och i media. Men Kristin Danielsen har hela tiden försvarat beslutet att upplåta biblioteket till document.no och Vilks den aktuella dagen.

– Document.no är en tankesmedja som jag inte har mycket till övers för. De står för ytterligheter och idéer som jag inte identifierar mig med. Men det är en legitim norsk organisation som samlar tankar långt ute på högern. Men det är inte så att de uppmanar till våld eller att de bryter norsk lag. När de kom och frågade om de kunde låna en lokal hos oss, så tänkte jag: Oj, det är inte de snällaste gossarna i klassen, men jag kan inte säga nej om jag ska följa tanken om att biblioteket är för alla. De fick hyra lokalen och ansvarade för innehållet. Lars Vilks pratade om Dan Parks. Jag har inget över för Dan Parks. Lars Vilks har jag inte några starka åsikter om. Han är väldigt omdiskuterad i Sverige. Men deras rätt att prata, den ställer jag mig bakom. Jag menar att om jag hade sagt nej, vore det mer problematiskt. För då börjar jag censurera innehållet i biblioteket och den rätten har jag inte, säger hon vidare.

Olika sidor

Kristin Danielsen framhäver att yttrandefriheten är fundamental. Men inte absolut. Det finns gränser för vad som får yttras även i ett bibliotek.

– Det kan vara att det bryter mot norsk lag eller att de som vill arrangera något på biblioteket bevisligen har deltagit i olagliga aktiviteter eller företräder våld. Det kan också vara något som går helt på tvärs med alla de värderingar vi står för som nation. Här lutar jag mig mot lagen och jag är väldigt noga med att det inte är mina personliga övertygelser som ska styra det här biblioteket. Jag måste verkligen gå in och se vilken roll jag har som bibliotekschef och vad jag kan säga ja och nej till. Vilks var en test kan man säga. Jag är helt övertygad om att vi gjorde det rätta. Vi fick en bra diskussion om yttrandefrihet.

Hon har också jämfört en bibliotekschef med en redaktör, som låter olika sidor och åsiktsyttringar träda fram.

– Det som blir vårt uppdrag är att i mycket större grad visa den andra sidan och helheten. Oavsett vilken extrem syn det handlar om, så är bristen av att se sammanhangen och bristen på kritisk reflektion problematisk. Det är icke-kritisk reflektion när du läser en bok och bara pratar med alla som du vet är eniga kring tolkningen av den boken. Vi är arenan som gör den diskussion möjlig. Det måste alltid finnas en motbild. Det är en viktig roll för biblioteken, fortsätter hon.

Från dans till bibliotek

Hennes egen väg in i biblioteksvärlden är till viss del ett uttryck för den rörelse som tycks kanta Kristin Danielsens tillvaro. Åtminstone i någon yrkesmässig mening. Hon började intressera sig för dans vid tidpunkten för avklippta sweetshirts i grälla färger och Flash Dance på tv.

– Jag tänkte att det skulle bli mitt liv. Jag kom in på baletthögskolan och det är jag väldigt stolt över. Jag gick på aka-

FAKTA

Namn: Kristin Danielsen

Bor: Oslo

Jobb: Bibliotekschef
Deichmanske bibliotek.
Blivande direktör för
norska kulturrådet.

Vad gör du när du inte jobbar: Äter gott och umgås med familjen. Men jag borde skaffa mig en hobby.

På nattduksbordet just nu: Ikke forlat meg, av Stig Sæterbakken och Sara Stridsbergs Beckomberga.

Det här visste du inte om Kristin: Hon är född i Uddevalla.

demin i tre år och jobbade frilans i två år. Senare fick jag stipendium och drog till New York. Då var jag 26 år och då är man ganska gammal som dansare. New York är en fantastisk stad och jag fick uppleva mycket nytt. Men jag insåg också att det är inte dansare jag ska vara, berättar hon.

Hon sökte in på City University i London och tog en master i Arts Management och ledarskap. Där växte också en slags insikt över att hon inte skulle vara en utövare, utan en som får saker att hända. Hon specialiserade sig på ledarskap inom kultursektorn och internationellt utbyte. Under två år jobbade hon som projektledare för Visiting Arts i London. Tillbaka i Oslo har hon bland annat jobbat både som ledare för Black-box teater och senare även Ny musik, en riksförening för samtidsmusik. I ett grovt penseldrag

skulle man kunna säga att hennes yrkesprofil skapar en mosaik av musik, dans, teater, publikutveckling och ledarskap.

– Jag är en fin liten blandning av en misslyckad utövande konstnär och en lite mer lyckad kulturbyråkrat.

Göra ett val

När jobbet som chef på Deichmanske dök upp för två år sedan, såg Kristin Danielsen det som en ny ledarskapsutmaning. Hon såg också att det fanns ett behov av den kunskap hon bär på.

– Jag ser hur viktiga biblioteken är i dagens samhälle och hur rollen är viktigare än någonsin i den tid vi lever i nu. Och ju mer jag jobbar desto mer ser jag det i vardagen. Jag är väldigt engagerad i publikutveckling och har haft det fokuset i allt jag har jobbat med. På så vis är det lite som att komma hem. Biblioteket är den största kulturinstitutionen i Norge för det används av så många. Biblioteken har jobbat med publikutveckling länge, utan att kalla det för publikutveckling. De sätter brukarna i centrum på ett sätt som kanske inte andra kulturinstitutioner gör.

Samtidigt ser hon också ett behov av att tänka nytt kring innehållet, där biblioteken kan hämta kunskap från andra delar av kultursektorn.

– Det finns ofta en konstnärlig ledare eller en teaterchef som gör ett program, som visar vad de står för. Så förmedlar dessa institutioner detta tanke sätt vidare och det blir en tydlig profil. Det handlar om att välja. Den här kureringen är kultursektorn väldigt bra på. På biblioteken har man tänkt lite motsatt. Vi är till för alla och vi ska ha allt. Man har inte gjort någon särskild selektion. Jag är inte ensam om den här tanken. Men det är något jag har tagit med mig.

Inte som alla andra

Att kurera samlingen handlar i det här fallet inte om att ta ställning. Biblioteket ska fortfarande vara en oberoende

arena. Det handlar, enligt Kristin Danielsen, om att skapa relevans. Genom att skruva till innehållet från att ha medier ”just in case” till ”right on time”, tänker hon att biblioteket kan spetsa sin profil.

– På biblioteken tänker man ibland att vi inte har någon konkurrens. Vi kan bara köra på som förr. Men det är inte sant. Vi har konkurrens. Kulturinstitutioner släss om folks tid. Vi måste spetsa vår profil och vara olika. Hur ska vi kunna vara annorlunda än Nationalbiblioteket exempelvis? Det är ett annat sätt att tänka. Men vi kan bli tydligare på att tala om att vi har ett universitetsbibliotek, vi har ett nationalbibliotek och vi har många fackbibliotek. Då behöver vi kanske ta reda på vad vi ska vara som ingen annan är.

Hög standard

Det finns många romantiserande bilder om vad ett bibliotek är, inte minst inom den etablerade kultursektorn. Kristin Danielsen ser nostalgin som det största gruskornet i maskineriet som driver biblioteken framåt.

– Det är väldigt många kulturjournalister som skriver om när de var små och mötte en kvinnlig bibliotekarie som var så fantastisk. Hon kom med Dickens och fick dem att läsa Goethe. Hur många tolvåriga pojkar läser Goethe i Oslo? Om det funkade för dig som etablerad kulturjournalist. Tummen upp för du fick ett bra liv. Det unnar jag dig. Men det är inte det som sker på biblioteket idag. Det är klart det kan komma en tolvåring som är intresserad av Goethe. Men det handlar mer om uppväxt och familjebakgrund, sä-

Rörelser Kristin Danielsen var tidigare verksam som bibliotekschef på Diechmanske i Oslo. Hon drivs av att kunna påverka och göra en skillnad. Hon tar snabba steg genom kulturlandskapet. Nu har hon lämnat Diechmanske bakom sig och tagit rollen som generaldirektör för norska Kulturrådet.

ger hon och framhäver att det inte funkar att stirra sig blind på det som varit.

– Det är väldigt stor skillnad på innovation och hitta på något nytt. För när jag gör saker som är nya, så får jag kritik för att jag slutar göra det gamla. Men jag slutar inte att göra det gamla. Vi gör mer. Innovation handlar om att lösa ett problem eller förbättra tjänsterna. Det handlar inte om att uppfinna något nytt. Varför i hela världen skulle vi uppfinna något nytt? Biblioteket funkar som det är. Det är ett fantastiskt koncept och ett

superstarkt varumärke.

Vi kommer aldrig sluta att vara ett bibliotek. Men vi måste vara innovativa för att hänga med.

Kristin Danielsen drivs av sin vilja att kunna göra skillnad. Hon ser ett behov av att öka statusen för bibliotek.

– Du har den fina kultursektorn på ena sidan och så har du kommunen, biblioteken, simhallen och idrottshallen på andra. Jag har sagt

många gånger att vi är kulturlivets gymnastiksal. Jag tänker att man måste höja bibliotekens status. Vi är världens mest bevarade hemlighet. Men det vi gör är så viktigt för hela kulturbranschen. Målet jag har är att bygga broar och få detta att bli en stolt och stark kulturinstitution med hög standard.

Inspiration i livet

Nu kommer också Oslo få något av ett statusuppdaterat bibliotek 2020 när det nya huvudbiblioteket öppnar i Bjørvika, granne med finrum som operan och det nya Munchmuseet.

– Ja och äntligen kan man visa vad ett bibliotek kan vara om man får resurser och en chans. Det som vi behövde var egentligen inte en ny ikonbyggnad. Det vi behövde var mer plats och ett centralt läge. Men vi får äntligen en byggnad som är biblioteken och brukarna värdig, säger Kristin Danielsen och ser också det nya biblioteket som ett utjämningsprojekt i en tid då klyftorna ökar.

– Vi skulle kunna tro att med teknologin och välfärdsutvecklingen i ett rikt land som Norge, så skulle det blir mindre skillnader mellan fattig och rik. Men det är motsatsen och de offentliga institutionerna som är för de fattiga, de ser ju schabbiga ut. Varför är det så? Varför kan inte de som inte har tillgång till pengar få lika fina rum som de som har pengar? Varför ska biblioteken se ut som skyddsrum med massa bokhyllor? Det finns inget grund i att det behöver vara så. Men nu är en statusökning på gång för biblioteken i Oslo. Varje dag, på vilken som helst av våra bibliotek kan du se ett barn som bär på en idé, någon som känner ett sammanhang eller en som blir inspirerad i sitt livsprojekt. Vi är mötesplatsen dit människor oavsett bakgrund, identitet, könsidentitet, eller ekonomi kommer. Bibliotek förändrar liv, säger Kristin Danielsen. ■

” Bibliotek förändrar liv ”

Välkommen till Kanini

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

Efter tre års planering och arbete är det äntligen dags att hälsa alla barn välkomna till Malmö stadsbiblioteks nya barnavdelning Kanini. Första helgen i september invigdes Kanini som skapats av, för och med barn.

Framför barnens hemliga ingång till Kanini trängs och köar ett trettiotal högljudda andraklassare. Det är två klasser från Holmaskolan i Malmö vars elever och lärare under tre år hjälpt biblioteket utveckla barnavdelningen. Nu är det dags för smygpremiär och när de blir insläppta rusar de vant in på biblioteket och är snart utspridda på Kaninis alla avdelningar.

– Det här är barnens plats där delaktighet är ett ledord. De har till och med varit med och bestämt hur muffinsen ska se ut på premiärfikat, säger barnbibliotekarie Marie Lassen.

Bokskogen

Bokskogen är navet på Kanini med trädformade bokhyllor, grön matta och läsplatser både uppe i träden och i undanskymda kojor. I bokhyllorna står fackböcker tillsammans med skönlitteratur och däremellan digitala pekskärmar.

– Barnen önskade mycket natur så hela biblioteket bygger på natur med många krypin och grottor och en del trädbokhyllor det går att klättra i, säger Marie Lassen och berättar att böckerna i bokhyllorna på Kanini är organiserade och sorterade i ett alldeles nytt och unikt system som utgår från ord, skapat efter barns önskemål om hur de hittar på ett bibliotek.

Barnens plats

Sagorummet Grottan är helt interaktivt och bjuder på bild, ljud och ljus med både analoga och digitala sagor på olika språk och Krumulurmaskinen tar emot tecknade bilder som senare får en plats på Krumulurväggen i Bokskogen. Och namnet Kanini är, efter flera omröstningar, barnens val. Det

För alla barn Kanini är Malmö stadsbiblioteks nya barnavdelning för alla mellan noll och åtta år. Här finns avdelningarna Gryningen för de minsta, Skymningen för de mellan fyra och fem år och Skuggan för de mellan sex och åtta år. Avdelningen Regnbågen är en verkstad för digitalt och fysiskt skapande, Grottan är en plats för filmvisning och lässtunder, och i Bokskogen finns en picknickglänta.

sägs att de vuxna valde ett helt annat...

– Hela biblioteket bygger på barnens önskningsar och ger utrymme till både rörelse och lugn. Det handlar om att bli sedd och om att bli tagen på allvar. Kanini är en lekfull plats, men inte en lekplats, säger Marie Lassen. ■

Om jag hade ett bibliotek

Författaren och journalisten Hanna Jedvik debuterade 2010 med ungdomsromanen *Snart är jag borta*. Hon har också varit verksam som journalist under ett antal år. Här skriver hon om sitt fiktiva bibliotek. Ett bibliotek där det är lika självklart att skriva som att läsa.

Foto: Christer Ehrling

Om jag hade ett bibliotek skulle jag gå dit varje dag. Jag skulle sniffa på bokryggarna och låta många böcker stå så att omslagen syntes, för att kunna frossa i färg och form. Inte bara ord.

Jag skulle damma böckerna med mjuk hand och läsa högt för alla barn som hälsade på. Jag skulle prata med pensionärerna som kom förbi för att läsa tidningar och jag skulle hjälpa alla vilsna studenter som letade efter smarta, vassa böcker att stödja sig emot när de skrev sina uppsatser. Om jag hade ett bibliotek skulle dörrarna stå öppna, utan att det blev kallt, och tända stearinljus skulle sprida ljus och värme överallt. Speciellt bredvid mjuka fåtöljer i rött och guld. Fåtöljer som frasar när man kryper upp och drar in benen inunder sig när man slår upp första sidan i en ny fångslände roman, med en kopp te i handen.

I mitt bibliotek är det lika självklart att skriva som att läsa och här får alla lära sig att det är med ord som man förändrar världen och förverkligar sina drömmar. Att skriva är ett sätt att tänka och den som vill skriva ska få känna att skrivandet är som att andas och att inte ens fantasin kan sätta gränser för vad som är möjlig. I mitt bibliotek samsas författare, bloggare och skolelever sida vid sida och lär sig av varandra. Där är inga önsknings för stora eller för små för att formuleras. För endast om drömmarna kläs i ord kan de få vingar, flyga i väg och bli till verklighet. Det vet alla som håller till i mitt bibliotek. Därför har vi ofta skrivarkurser och workshops där vi leker med uttryck och meningsbyggnader. Alla får vara med och alla lär sig att hitta sin väg att gestalta

sitt liv och sina tankar.

I mitt bibliotek finns det pengar att köpa in alla nya barn- och ungdomsböcker och tillräckligt många av varje för att alla ska få chansen att läsa just sin favorit. Här finns inget snobbigt, något rätt eller fel. Här vet vi nämligen att all läsning är bra läsning och den enda vägen mot bildning och en möjlighet att få en uppfattning om världen. Att forma sin framtid och sitt eget kritiska tänkande.

I mitt bibliotek går vägen till samhällsbygget genom sagens land. Därför finns det alltid plats för fantasi och lek i mitt bibliotek och ingen ska någonsin behöva känna att de inte hör till, att hen inte är fin nog eller talar tillräckligt bra svenska. Här finns plats för alla att ta makten över orden. Det spelar ingen roll vad du har för bakgrund, hur många böcker dina föräldrar har i bokhyllan eller hur många dagar i ditt liv som du har lönearbetat. Det spelar heller ingen roll vilken gud du tror på eller vilken färg du har på ditt skin. Om du hör eller ser eller hur många armar och ben du har.

För om jag hade ett bibliotek skulle jag kämpa för allas rätt till böcker, läsning och skrivande. Endast då blir vi fria som som människor. Fria i liv och tanke och kan vi ta makten över våra egna liv.

Vem du än är.

Var du än bor.

I mitt bibliotek.

HANNA JEDVIK

Kulturjournalist och författare

KULTUR I VÄST 405 44 GÖTEBORG

Pssst...

Du är välkommen
att höra av dig till redaktionen
med tips, idéer och tankar:
redaktionen@noll27.se

Trevlig höst!

I NÄSTA NUMMER

Nr 2 av noll27 kommer när vi närnar oss jul,
och temat kommer att vara lärande. Vi mött!